

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Praesertim Augustini, Et Thomae Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Sacramentis In Genere Et Specie - Libros Octo Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Pars Prima. De Sponsalibus, & Denuntiationibus Matrimonio præmitti
solitis. Necnon de Dispensationibus Matrimonialibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73212](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73212)

Matrimonii institutionem, sed & mysticam significationem futurarum nuptiarum Verbi cum carne, Divinitatis cum humanitate, Christi cum Ecclesia. Neque enim mysterio vacavit immixtus ille sopor in Adam, sed tempore illius divinus amor Protoperentis præmonstravit, quàm divinis nuptiis præluderent primæ nuptiæ, quas cum Eva mox celebraturus erat. Tunc (inquit Tertulianus) prophetavit magnum illud Sacramentum, in Christum & Ecclesiam. Dormit Adam, ut fiat Eva (ait Augustinus tr. 9. in Joann.) moritur Christus, ut fiat Ecclesia. Dormiente Adam, fit Eva de latere: mortuo Christo, percussit latus, ut profuunt Sacramenta, quibus formetur Ecclesia. Nec hoc modo dumtaxat cum Protoperente ludit in orbe terrarum divinus amor; sed & ideò matrem omnium viventium de latere ejus formavit, ut in hoc quædam dignitas primæ hominis servaretur, ut, secundùm Dei similitudinem, esset & ipse principium totius suæ speciei, sicut Deus est principium totius Universi (ait S. Thomas 1. p. q. 92. a. 2.) Nec hic fletu exuberantia divini amoris, sed & ad sublimem Sacramenti dignitatem in nova lege Matrimonium elevavit, ut in Christi-

anorum nuptiis plus (inquit Augustinus) valeret dignitas Sacramenti, quàm fecunditas uteri. Conveniebat enim (ait Cyrillus noster Alexandrinus lib. 2. in Joann. c. 2. aliis 22.) ut divinus amor, qui naturam ipsam hominis (per culpam Protoperentum corruptam) renovaturus, ac totam in meliorem formam revocaturus erat, non solum iis, qui jam in ortum vocati erant, benedictionem impertiretur; sed & iis quoque, qui postea nascituri essent, gratiam præstrueret, & eorum ortum sanctum efficeret; & unà cum cæteris Sacramentis Matrimonium è latere Christi profuere; indeque sanctificatum sanctos & uberes fructus pareret; uti reverà parit. Nam per illud numerosius se charitas porrigit, inter maritum & uxorem, inter patrem & socerum, inter filios & parentes; inter fratres & sorores, inter cognatos & affines societatem conciliando; & gratiam nuptiali fœdere junctis conferendo; ut vas suum possideant in sanctificatione & honore; Deoque & Ecclesiæ filios sanctâ intentione procreent, qui & Deum habeant Patrem, & Ecclesiam Matrem; & per sanctam educationem aliquando perveniant ad Hierusalem cælestem.

P A R S P R I M A.

DE SPONSALIBUS, ET DENUNTIATIONIBUS

MATRIMONIO PRÆMITTI SOLITIS,

Necnon de Dispensationibus Matrimonialibus.

C A P U T I.

Sponsalium natura & obligatio.

1 Sponsalia sunt futurarum nuptiarum mutua & libera promissio.

2 Certas proinde conditiones sponsalia requirunt, ut obligationem inducant. Primum namque esse debent inter personas habiles ad sponsalia, cujusmodi non sunt ligati voto castitatis, nec illi qui matrimonium inter se contrahere nequeunt, ob impedimentum. Quia non valet promissio, cujus executio non est in promittentium facultate.

3 Secundò, inter eas personas esse debet promissio mutua. Quia ordinariè una pars non censetur velle se per promissionem obligare, nisi altera pars vicissim se obliget. Proinde si una pars promittat, & altera sic promissionem ipsius acceptet, ut vicissim non repromittat, non sunt sponsalia, nec qui promissit (seclusis extraordinariis) promissione tenetur, ob rationem proximè allatam. Bonacina de matrim. q. 1. p. 1. n. 7. & alii passim. Si tamen intendisset verè promittere, independentè à mutua alterius repromissione, supposità acceptatione, haud dubiè obligaretur: studiosè enim agendum est, ut ea quæ promittuntur, opere implerentur, cap. qualitates de pactis.

4 Tertio, esse debet promissio libera, tam utique libertate arbitrii, à quo actus humani liberi dicuntur; quàm libertate illa, quæ opponitur metui, sive coactioni. Illa enim coactio, quæ matrimonium efficit nullum, efficit & sponsalia nulla. Metus autem reverentialis, sicut matrimonium non efficit nullum (ut nec metus iustè incusus) nisi sit administratus; ita nec efficit sponsalia nulla.

Tom. III.

Quarò, esse debet promissio vera & sincera; non ficta, & citra voluntatem se obligandi. Ubi enim nulla se obligandi voluntas, ibi nulla promissio.

Siquis tamen fidei promiserit, & sub ea promissione feminam cognoverit, tenetur eam ducere, nisi causa aliqua gravior obster, qualis est magna conditionis inæqualitas, aut magnum ex eo matrimonio scandalum probabiliter secuturum. Quo casu saltem eam dotare tenetur, seu indemnem reddere, quia uti to. 2. ostendi (ubi de contractibus) fidei quidem initus non est verus contractus. Ille tamen qui fidei contractum iniit onerosum, cum altero bonâ fide procedente, tenetur ex iustitia fictionem tollere, sicque stare contractui.

Si fideus promissor teneatur futurarum nuptiarum promissionem servare; quantò magis sinecerus promissor? Audiamus S. Thomam in 4. dist. 24. q. 2. a. 1. ad 2. ex tali (inquit) promissione obligatur unus alii ad matrimonium contrahendum, & peccat mortaliter non solvens promissum, nisi legitimè impedimentum interveniat. Et secundùm hoc etiam Ecclesia cogit, injungendo penitentiam pro peccato. Tamen in foro contentioso non compellitur: quia matrimonia coacta consueverunt malos exitus habere. Nisi forte iuramentum intervenierit. Quia tunc cogendus est (ut quidam dicunt) quamvis alii non videatur, propter causam prædictam, præcipue si de uxoricidio timeatur.

Violatores factæ de futuro matrimonio promissionis, can. 54. Concilii Illiberitani tricennali

Deo 2

abſtinentiã à Communionẽ olim puniebantur. Et cap. *ex litteris* extr. de ſponſalibus & matrim. Cùm quidam jurallet ſe ducturum filiam alterius, conſentiente patre, & nihilominus cum altera matrimonium contrahere vellet, Alexander III. ſic reſcripſit: *quia prædicto viro periculoſum eſt, contra ſuum iuramentum venire; Fraternitati tuæ mandamus, quatenus eum Eccleſiaſtica cenſurã compellas, ut ipſam (niſi rationabilis cauſa obſiſerit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.* Capite verò reſcripti eod. tit. de muliere, quæ juraverat ſe Titio nupturam, poſtea tamen id exequi recuſabat, Lucius III. dixit: *cùm libera debeant eſſe matrimonia, monenda eſt potius quàm cogenda: cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequentius habere.*

9 Quamobrem etſi acriùs compellendi ſint, qui fidem juratam ſervare detrectant (cùm illi etiam ad eam ſervandam urgendi ſint, qui fidem ſine iuramento dederunt) ſatagere tamen debet Iudex, ut volentes ex nolentibus ſiant. Et ſi ſponſorum alter in negando conſenſu adhuc poſt centuram pertinax ſit, atque implacabiles inimicitias, vel liſtes ex nuptiis inter ipſos probabiliter timeantur, levius malum tolerandum eſt, ad gravius averſendum; ideòque potius tolerandum ut fides data violeſcit, quàm per matrimonium omninò coactum implacabilibus inimicitias, ſcandalis & litibus inter duas familias occaſio detur.

10 Poſſo variis modis ſponſalia contrahuntur, ſcilicet re, verbis, litteris, conſenſu. Re, per nudam ſubarrhationem, vel annuli immiſſionem. Verbis, ſi inter virum & mulierem verbalis promiſſio interverſerit. Litteris, cùm abſentes de futuris nuptiis inter ſe per epistolam, nuntium, vel procuratorem paciſcantur. Conſenſu, cùm pubes, & impubes, vel duo impuberes, non proximi pubertati, & in quibus malitia non ſupplet ætatem, matrimonium per verba de præſenti contrahunt. Juris enim interpretatione conſenſus ille vim habet ſponſaliorum, cùm ob præſentem ipſorum incapacitatem habere nequeat vim matrimonii de præſenti, cap. *ſi infantes* de deſponſat. impuber. in 6.

11 Paulo aliter S. Thomas a 1. citato: promiſſio futuri matrimonii ſit dupliciter, ſcilicet abſolutè, & ſub conditione. Abſolutè, quatuor modis. 1. nuda promiſſione, ut cùm dicitur, accipiam te in meam; & è contrario. 2. data arbitri ſponſalitiis, ut pecunia, vel ejuſmodi. 3. annuli ſubarrhatione. 4. interveniente iuramento. Si autem fiat dicta promiſſio ſub conditione, diſtinguendum eſt. Quia aut eſt conditio honeſta, cùm dicitur, accipiam te, ſi parentibus placeat. Et tunc, ſtante conditione, ſtat promiſſio; & non ſtante, non ſtat. Aut eſt inhoneſta. Et hoc dupliciter: quia aut eſt contraria bonis matrimonii, ut ſi dicam: accipiam te, ſi venena ſterilitatis procuret; & tunc non contrahuntur ſponſalia. Aut non eſt contraria bonis matrimonii, ut ſi dicam: accipiam te, ſi furſis meis conſentias; & tunc ſtat promiſſio, ſed tollenda eſt conditio.

12 Contrahuntur etiam ſponſalia, vel conſenſu expreſſo, vel tacito, ut ſi dum parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus ea contrahunt, ipſi præſentes non contradicant, obligantur (ait Pontifex cap. unico de deſponſat. impuber. in 6.) & ex eis oriuntur juſſitia publicæ honeſtatis. Et idem eſt, ſi hoc parentes fecerint in abſentia ipſorum, & ipſi poſtea hoc reſcientes non contradixerint.

CAPUT II.

Ætas ad ſponſalia requiſita.

13 **L**icet jure nature nulla certa ætas requiratur ad valorem ſponſalium, ſed rationis utuſ ſufficiat; jure tamen poſitivo ad eorum valorem requiritur ſepenniũ completum, cap. *litteras*, &

cap. *acceſſit* de deſponſat. impuber. ita ut ex illis citius non contrahatur impedimentum publicæ honeſtatis, uti declaratur ibidem. Impuberes quidem ab initis ante pubertatem ſponſalibus reſilire poſſunt adepti pubertate, ſed non antepubertatem, quæ in mafculis incipere ſolet completo anno decimo quarto; in feminis, completo anno duodecimo. Nec eorum alter, pubertatem adeptus, reſilire poteſt ante pubertatem alterius: quam poſteaquam uterque atigerit, ambobus permiſſum contrahta ante pubertatem ſponſalia, etiam alterã parte invitã, revocare, cap. *de illis* tit. eod. Si tamen copula carnalis ante ſolitos pubertatis annos intervenerit, reſilire non poſſunt, cap. *à nobis* eod.

CAPUT III.

Tempus adimplendi ſponſalia.

Si tempus matrimonii contrahendi in contractu ſponſalitiõ determinatum fuerit, per ſe loquendo illud eſt ſervandum. Si nullum tempus fuerit præfixum, ad illud contrahendum teneri quis primo tempore opportuno, parte petente. Qui renuerit, cenſetur eſſe in mora. *Quia in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur, & ſolvitur, ſi petatur*, reg. Juris 14. ff. de reg. Jur. Excipe niſi actiſ julia cauſa differendi. Utenim dicitur L. *ſæpè* ff. de ſponſ. ſæpè juſte ac neceſſarie cauſe, non ſolum annum, vel biennium, ſed etiam triennium & quadriennium trahunt ſponſalia, aut valetudo ſponſi, ſponſe, vel mores parentum. Non teneri tamen debitor, niſi requiſitus. L. *debitores præſentes* C. de pignorib.

CAPUT IV.

Sponſalia clandestina vailda ſunt.

Valida quippe fuerunt ante Tridentinum. Ergo valida quoque ſunt poſt Tridentinum: ut pote quod circa ſponſalia nihil innovavit; ſed circa matrimonium dumtaxat. An autem licita ſint? Sunt utique, ſpectato jure communi. Quia nullo jure communi prohibentur. Spectato tamen jure particulari variarum Dioceſeon, graviter peccare eos, qui ſponſalia clandestina, ſine præſentia ſcilicet Sacerdotis & teſtium, & ſine ritu ab Eccleſia præſcripto contrahunt, docet Natalis Alexander Th. Dogm. & Mor. to 6. l. 2. c. 3. reg. 21. Quia ſponſalia in facie Eccleſie celebrati Rituaalia (inquit) omnia jubent, eorumque ritum præſcribunt. Eaque celebranda eſſe in loco ſacro, & non alibi (ſine licentia Ordinarj) coram Parocho, vel ejuſ Vicario, & duobus teſtibus, ſtatuit Synodus Senonenſis anni 1524. Carpentenſis anni 1536. Synodus prima Cameracenſis, & Concilium Remenſe anni 1583. Quæ utinam in viridi eſſent obſervantia! Sponſa enim ſæpè conqueruntur de fide ſibi non ſervata, etiam poſt conceſſam ſui hæc conditione copiam; ſed ideò fruſtrã conqueruntur, quia per teſtes probare nequeunt eſſe datam. Sponſalia etiam clandestina non raro contrahuntur ſub formulis controverſis (cui inconveniẽti mederetur præſentia Parochi, à quo ſuggereretur formula circa controverſiam ſignificans vera ſponſalia.) Denique ſponſalia clandestina ſæpè contrahuntur ex levitate juvenili, ſine matura conſultatione, quam meretur negotium tanti momenti, ſæpè etiam cum conditionibus turpibus, v. g. *ſi puella concedat ſui copiam*, &c. Ad quæ inconveniẽtia vitanda, optanda foret obſervantia Statutorum illorum Synodalium, quorum obſervantia urgenda eſt in locis, ubi Statuta illa facta ſunt.

CAPUT V.

Sponsalia, in fœdus parentibus, communiter illicita sunt.

- 16 **I**Ta Layman cum communi l. 5. tr. 10. p. 1. n. 14. & fusc Menochius consil. 69. Cùm enim filii, & maxime filia, parentibus debeant id honoris, ut ipsos consulant in re tanti momenti, graviter delinquant contra præceptum honorandi parentes, dum ipsos non consulunt, dantque ipsis occasionem gravis offensæ. Ita Navarrus, Lopez & alii communiter.
- 17 **N**ihilominus dum parentes seicentur injustè impediti matrimonium, vel subesse alia gravis & iusta causa illud ipsis occultandi, excusari possunt, utrumque contractum ipsis in seculis celebrando. Perez disp. 18. sect. 18. n. 5. Si verò consulti nolent in istud matrimonium consentire, sed aliud prudenter suaderent, secundum Bellarminum l. 1. de matrim. c. 19. Lopez, Rodriguez, graviter delinquerent illud contrahendo, ipsis invitis; licet non ita secundum Viguierum, Ledesinam, Covarruviam, & alios apud Sanchez ipsos referentem l. 9. disp. 23. n. 10. Quia non tenentur filii parentibus obedire de matrimonio contrahendo, seu alio statu perpetuo eligendo (inquit S. Thomas 2. 2. q. 104. a. 5.) nec possunt parentes invitatis filias cogere certo conjugio sociari. Quorum enim unum corpus est, debet esse & animus. Urbanus II. candelap. 31. q. 1. Enimverò cùm homo per matrimonium perpetuæ subjiciatur servituti (ut ait S. Thomas Supplem. q. 47. a. 2.) æquissimum est, ut in hac re sit plene sui juris. Maxime cùm etiam matrimonium perpetuam exigat societatem, mutuo amore conglutinatam, & amor sponte nasci debeat, non ab alio imperari. Quod enim quis non eligit, non diligit, cap. præsens 20. q. 3.
- 18 **S**i tamen parentes gravissimam haberent causam dissuadendi matrimonium cum Titio v. g., quia ipsis cessurum esset in probrum; gravissimamque e contra causam habeant suadendi matrimonium cum Cejo, eò quòd v. g. per illud graves fedarentur inimicitia inter parentes sponsi & sponsæ; si filii vel filia non decrevisset manere cœlibes, sed in statu se matrimonii collocare, tenerentur ex pietate cedere tam rationabili voluntati ipsorum. Sanchez loco citato n. 4. & Doctores communiter, addentes sponsalia, invitatis parentibus invita, si in circumstantiis in quibus gravis & diuturna parentum offensæ, graveque inimicitia & rixæ timerentur inter parentes sponsi & sponsæ (si matrimonium inter ipsos contraheretur) non inducere obligationem contrahendi illud, Magistramque Ecclesiasticam posse & debere illud impedire. Quia promissio non obligat, dum servari nequit absque gravi scandalo proximi, gravique, iusta & diuturna parentum indignatione, nec proinde absque læsione charitatis in proximum, pietatisque in parentes. Videri potest Sanchez lib. 1. disp. 14. Sicut & Menochius loco supra relato.

CAPUT VI.

Conditio turpis, adjecta sponsalibus, in foro conscientia non semper habetur pro non adjecta.

- 19 **E**X dictis n. 11. constat, irrita esse sponsalia, sub conditione turpi, si hæc sit contra bona, seu substantiam matrimonii, ut si dicatur, promitto tibi matrimonium sub conditione quòd posero illud dissolvere, si non placueris mihi. Si autem sponsalia invita sint sub conditione turpi, quæ non sit contra substantiam matrimonii, vel sub conditione impossibili, irrita non sunt, saltem in foro externo; utpote in quo ejusmodi conditiones, sicut habentur pro non adjectis in matrimonio, cap. quicum-

que. cap. de illis. cap. super eo. cap. per tuas. & cap. si conditiones extr. de condition. apposit. ita & in sponsalibus, ex communi sententia Doctorum.

Hoc tamen unversum non est verum, in foro interno; non est enim verum, si conditio impossibilis, vel turpis, adjiciatur ad indicandum sensum in sponsalia, v. g. dicendo: accipiam te, si pro dote attuleris mihi regnum Hispania; vel ad significandum, quòd Titus Titiam non ducet, nisi conditione posita, ut plerumque fit, v. g. dicendo: accipiam te, si dederis mihi copiam corporis tui; vel si Lutheranus Catholicæ idem promittat, si à religione Papistica ad suam transierit, &c. (quod plerumque in Germania contingere, istaque formulâ, de more gentis, solitam significari voluntatem quidem accipiendi illam, sed non nisi impletâ conditione, testis est Gobat, Author Germanus tr. 10. de sponsal. casu 4. sect. 2. n. 154.) tunc proinde sponsalia in foro conscientia nulla sunt, si conditio non ponatur. Ut enim cap. nuper de bigam. dicitur: in matrimoniis (idem est de sponsalibus) contrahendis, non juris effectus, sed animi destinatio attenditur. Ubi ergo consuetum est sic intelligere ejusmodi conditiones, videat Judex, an in dubio judicare non debeat secundum regulam 114. de reg. Jur. inspicimus in obscuris quòd plerumque fieri solet. Videri potest Gobat loco citato.

CAPUT VII.

Valeantne, obtentâ dispensatione, sponsalia impeditorum impedimento dirimente, sub conditione, si Papa dispensaverit? controversatur. Graves Doctores censent non valere, nisi renovato consensu.

Sanchez lib. 5. de matrim. disp. 5. cum communi docet, in casu quo subest impedimentum, in quo Papa non nisi rarissime, & non sine gravissima causa dispensat, v. g. affinitatis in primo gradu, nullam esse promissionem, sub ejusmodi conditione; utpote quæ tunc habetur pro impossibili. Et idem dicit, quando Papa facit quidem dispensat, sed non nisi ex certa causa, cujus veritas non reperitur in eo de quo agitur. Sed dum Papa facit dispensare solet in isto impedimento, censet valere sponsalia, post eam impetratam, ita ut una pars resilire nequeat, invitâ alterâ. Ita ipse cum pluribus aliis quos refert.

Verùm ibidem fatetur, multos Canonistas & Theologos contra sentire, asserereque, quòd licet talis promissio firmata sit juramento, feminaque sub conditionali illa promissione sit imprægnata, non esse obligationem ducendi illam, etiam secutâ dispensatione. Et ita sæpè Romana Rota censuit, ut videre est in secunda Rotæ decisione, inter eas quas Diana refert p. 6. in fin. ubi dicitur non valuisse, etiam post dispensationem, sponsalia, quæ juncti secundo gradu interant, referunturque plurimi Doctores pro ea decisione, atque insuper quinque aliæ ejusdem Rotæ decisiones, quibus generaliter deciditur invaliditas sponsalium, contractorum sub conditione dispensationis. Ipse etiam Diana p. 11. tr. 2. resol. 70. multis probat, invalida esse sponsalia, sub conditione dispensationis Pontificis, si post eam obtentam ratificata non fuerint per novum consentum. Ut enim Seraphinus probat de privileg. juramenti privilegio 33. novus consensus, post obtentam dispensationem, necessarius est, ad hoc ut subsistant. 1º quia sponsalia prius iniiri non potuerunt, etiam sub conditione, juxta L. inter stipulationem 82. §. Sacram. ff. de verb. signif. statuentem, ubi res à commercio eximitur, non posse super ea contrahi obligationem; contractamque extinguere, nec reviviscere, cessante impedimento. L. continuus

137. §. cum quis eod. 2°. quia ex facto à lege improbatò oriri nequit obligatio. L. cum lex ff. de fideiuss. 3°. quia consensum in talibus eventis necessariò renovandum Rota Romana perpetuò docuit, docentque plerique Theologi & Canonistæ apud Ricciū in Praxi aucta to. 1. resol. 228.

CAPUT VIII.

Sponsalia, sub conditione pœnali, quòd pars que promissis non steterit, pendet alteri 100. aureos v. g. non obligant ad solutionem pœnæ resiliens ex causa iusta.

23 **I**Ta Doctores passim omnes, aientes id procedere, etiam si talia sponsalia juramento forent firmata. Tum quia taliter jurantes tacitè excipiunt casus, quibus jura permittunt resiliere. Tum quia legitima juramenta, sponsalibus adjecta, sequuntur naturam sponsalium, nec proinde obstant libertati matrimonii. At verò cap. *Gemma* de sponsal. dicitur, quòd cum libera matrimonia esse debeant; idè talis stipulatio, propter pœnæ interpositionem, sit merito improbanda.

24 **S**iquis tamen resiliat injustè, videtur tunc obligatus ad solvendam pœnam stipulatam. quidquid in contrarium dicant Sanchez, Tanneus, Tamburinus, Dicaillus. Eò quòd utique Canones, improbant adjectionem pœnæ, non procedant pro casu resiliens injustè. Non solum quia pro eo casu non procedit ratio quam allegant (neque enim obligatio solvendi pœnam, in eo casu, officit libertati matrimonii. Cum ipsinet Canones sub censuris cogi velint injustè resiliens) sed etiam quia ipsamet jura probant adjectionem pœnæ in casu injustè resiliens, dum probant conditionem, ut qui injustè resiliat à sponsalibus, perdat arrhas. L. ult. C. de sponsal. Nec hoc tantum; sed ibidem additur, posse à sponsis adjici conditionem, ut perfidus sponsus, vel sponsa, habens 25. annos completos, ultra restitutionem arrhæ acceptæ, solvat duplum, decuplum, centuplum ejus arrhæ. Si hanc pœnam (proprie vel improprie dictam) jura non improbant pro casu resiliens injustè, solida ratio non apparet, cur improbent (pro eo casu) solutionem 100. aureorum v. g. Et idè validè & licitè adjici conditionem multæ pecuniariæ, ab injustè resiliens solvendæ, docent Barbosa in citatum cap. *Gemma* n. 9. & 10. Layman l. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 87. Coninck disp. 22. dub. 5. Perez disp. 7. sect. 1. n. 6. Basilius Pontius apud Dianam p. 3. tr. 4. resol. 21. ubi & ipse subscribit.

25 **E**t confirmatur: si pars innocens, occasione celebratorum sponsalium, neglexerit optimum matrimonium, quod aliàs in manu habebat, potest à sponso (injustè resiliens) exigere compensationem istius emolumentii cessantis (uti docet Glossa communiter recepta in *L. Titie* 134. ff. de verb. obligat. contra Barbosam & Sanchez) sicut si fecisset expensas notabiles in vestes nuptiales, futurum convivium nuptiale, &c. posset ab ipso exigere compensationem istius damni emergentis, uti fatentur Sanchez & Barbosa (si quidem æquè passà est illud lucrum cessans, ratione contractus sponsalium; quam istud damnum emergens: parique injustè resiliens æquè est causa injusta illius, quam istius: cum illud patitur propter ipsum, & propter acceptam ab ipso fidem, quam injustè violat; non passura, si perfidiam ipsius rescivisset) ergo similiter exigere potest solutionem pœnæ, injustè resiliens apposita.

CAPUT IX.

Invalida sunt sponsalia, etiam jurata, quæ

quispiam contraxit post votum simplex castitatis, vel ingrediendæ Religionis.

ITa habetur cap. rursus qui Clerici vel votentes. Et ratio est, quia quod Deo jam consecratum & datum est, alteri sine sacrilegio dari vel promitti non potest. Nec validum esse potest de eo juramentum. Quia juramentum esse non potest vinculum iniquitatis.

Excipiunt quidem Lessius, Lugo; Sanchez & alii casum, quo sponsalia, post votum castitatis, inita essent cum puella voti nescia, sub promissione matrimonii cognita & imprægnata; qua diffamaretur, nisi duceretur. Quia cum obligatio erga puellam sit ex stricta justitia, fortior est obligatio voti, solum obligantis ex religione.

Sed exceptionem non admittunt, nec admittunt Navarrus, Vivaldus, Rodriguez, Layman, Sylvius q. 62. q. 6. conclus. un. & plerique alii. Quia voto castitatis obstrictus; non tenetur eam ducere ratione promissionis: utpote ob allatam rationem invalide, uti declaratur citato canone. Nec ratione damni illati: utpote quod nec debet, nec potest reparare, per medium quod non est in sua potestate (ut patet in eo qui, ligatus voto solemnii castitatis, vel impedimento affinitatis, puellam sub promissione matrimonii violasset, & imprægnasset, diffamandam, nisi duceretur) sed per medium in sua potestate existentis, v. g. per pecuniam, &c. Non est autem in potestate ipsius, promittere & dare ipsi corpus suum, jam Deo datum & consecratum per votum castitatis, nisi votum illud per legitimam potestatem tollatur. Sicut non est in potestate ipsius, ad indemnandum Titium, dare ipsi centum aureos, jam antè Ecclesiæ datos, nec amplius existentes in potestate sua. Nec solidum apparet fundamentum dicendi, quòd eo casu fortior sit obligatio justitiæ, quam religionis, vel quòd Deus cedat juri suo, ut puella terretur indemnitas. Contrarium enim apparet in casu voti solemnii, & in casu copulæ per vim extortæ, absque matrimonii promissione. Qui enim sic extorsisset, maneret obligatus voto, non obstante puellæ damno.

Et quare (in casu nostro) fortior esset obligatio justitiæ, quam religionis: cum corpus Deo datum & consecratum, per votum castitatis, non sit obnoxium obligationi justitiæ, ob promissionem onerosam puellæ factam: utpote invalidam, quia de re quæ non erat in potestate promittentis?

Si dicas 1°. rationem esse, quia Deus coli non vult de bonis alteri ex justitia debitis; nec vult coli cum injuria proximi. Respondeo, nec tunc Deum coli de bonis alteri ex justitia debitis, ut offensum est; nec cum injuria proximi: utpote qui debet esse contentus reparatione damni, quæ fit in potestate damnificantis, ut patet in duobus casibus n. 28. in fine allatis.

Si dicas 2°. esse in potestate ejus, qui sub matrimonii promissione puellam imprægnavit, petere dispensationem super voto suo, cum justissimam ad hoc habeat causam. Respondet Sylvius, posse quidem (ob dictam causam) petere dispensationem, sed ad id in rigore non teneri. Neque enim id promissit, nec validè promittere potuit. Ob ea quæ dixi n. 22. Solum proinde tenetur ad id, ad quod teneretur, si idem damnum ipsi per injuriam intulisset, absque matrimonii promissione. Tenetur ergo alià vi satisfacere pro damno, si possit, efficaciter per dotationem ut æquè benè nùbat. Si tamen damnum famæ ipsius reparare nequeat, nisi ipsam ducendo, æquum est ut dispensationem procuret, & tunc ducat. Quia seduxit eam, sub spe matrimonii promissit, non monendo eam de voto suo. Cujus si conscia fuisset, sibi damnum imputare deberet. Quòd si corrup-

no ipsius publicata non fuerit, nec proinde famam amiserit, satisfaciendo dotando ipsam.

CAPUT X.

Sponsalia ipso iure dissolvuntur 1°. per matrimonium de presenti cum alia initum. 2°. per solemnem professionem in religione approbatam. 3°. per sacri Ordinis susceptionem. 4°. per ortam inter sponsos cognationem spiritua- lem, ex eo quod sponsus sive sponsa de fonte baptismi levaverit, vel affinitatem ex superinducta copula cum cognato, vel cognata alterius, in primo vel secundo gradu.

32 PRIMA pars constat ex cap. si inter unam ex- de sponsalibus & matrim. ubi Gregorius IX. dicit: quando inter ipsos accessit tantummodo promissio de futuro... si alius mulierem illam per verba de presenti desponsaverit, etiam si inter ipsam & primum juramentum intervenerit de futuro, huiusmodi intuitu secundum matrimonium non poterit separari (utpote indissolubile) sed eis est de violatione fidei, & juramenti, si intervenerit, pœnitentia injungenda. Gravier enim peccaverunt violando. Et si prior sponsa de futuro expectare voluerit mortem istius uxoris, ipsa mortua jus habet exigendi ipsum in maritum, ratione datae fidei, quæ per matrimonium istud absolute extincta non fuit, sed sopita, vel suspensa pro tempore durantis illius matrimonii; utique ob impossibilitatem servandi illam durante illo matrimonio. Quo cessante, non est cur urgere nequeat jus, quod absolute non amiserat per perfidiam alterius partis. Neque enim perfidus ipsi absolute auferre potuit jus, per injuriam à se factam, neque sua fraus ipsi quoad hoc debet patrocinari. Et idem in hoc casu matrimonium subséquens priora sponsalia non dissolvit absolute, sed pro solo tempore quo ipsum durat, ut recte docet Bone. spei disp. 1. de sponsalib. n. 104. cum Adriano, Ledesma, Sylvio, Coninck, Palao & aliis, contra Sanchez, Rodriguez, & Layman; oppositum sentientes, eod quod obligatio, licet valide contracta, extinguatur per impedimentum fortius superveniens. At hoc non esse semper verum, constat ex eo quod ille qui votum emisit ingrediendi religionem, & postea matrimonium contraxit, & consummavit, mortua uxore, religionem ingredi teneatur.

33 Secunda pars aperte sequitur ex eo quod solemnis professio religionis approbata dissolvat matrimonium ratum, prout docet Tridentinum sess. 24. can. 6. Si autem solvit vinculum fortius, multo magis vinculum minus forte. Et si solvat vinculum matrimoniale, à quo vincitur vinculum sponsalium; à fortiori solvit vinculum sponsalium, juxta regulam Juris: si vincio vincens te, à fortiori vinco te.

34 Ille tamen qui religionem simpliciter ingreditur, sponsalium vinculo non solvitur ante professionem, licet pars in sæculo manens, sponsione sua eo ipso liberetur, quo pars altera vellem religiosam suscipit. Quia cum per illam susceptionem ostendat se à nuptiis alienum, censetur alteri remittere sponsionis obligationem; vel saltem ipsi dare justam restandi causam, ob notabilem rei mutationem, in eo quod cum magno incommodo suo expectare debeat per annum ut ei nubat, cui abjectio cuculli, vel veli, & inconstantia, cum ignominia, rixarumque periculo, improparari possent, ut sæpe fit in sæculo. Sic Bonæ spei n. 91. & seqq. & passim alii.

35 Tertia pars habetur in cap. unico de voto in 6. Susceptio tamen Ordinis sacri post sponsalia illi-

cita est. Quamvis enim post sponsalia licitus sit religionis ingressus (cum etiam post matrimonium ratum, nondum consummatum, invitâ comparte, jus permittat religionis ingressum, cap. 2. de conversione conjugatorum) post ea tamen nullum jus permittit, sacri Ordinis invitâ comparte susceptionem, nec illius suscipiendi votum, nec votum simplex castitatis; eod quod per sponsalia corpus spondentis jam sit alteri obligatum, ideoque non teneat simplex votum illi obligationi præjudicans. Tunc enim procedit communis ratio, quod Deus aliis subtrahi nolit bona ipsis obligata, ut sibi offerantur, nec colit velit cum alterius injuria. Unde Ecclesia non admittit allegationem sponsi, probantis se simplex votum castitatis emisisse post sponsalia. Imò in cap. veniens qui Cler. vel vovent. reprobatur continentia votum, à muliere post sponsalia emissum, inconsulto sponso, ipsique matrimonio permittit. Et quod plus est, in extrav. Joan. XXI. cap. un. de voto, decernitur, cum qui, nondum consummato (quod contraxerat) matrimonio, sacrum suscepit Ordinem, non obstante solemni voto castitatis illi annexo, ad petitionem uxoris, cogendum esse, sub pœna excommunicationis, consummare matrimonium, nisi religionem ingredi malit.

36 Quarta pars constat ex eo quod quidquid dirimit matrimonium, dirimat & sponsalia (cum fortius sit vinculum matrimonii, quam sponsalio- rum.) Cognatio verò illa, & affinitas dirimunt matrimonium. Igitur & sponsalia.

CAPUT XI.

Occurritur argumentis contradicentium assertioni, quæ n. 35. dictum est, invitâ comparte, licitam non esse (post sponsalia) susceptionem Ordinis sacri, nec emissionem simplicis voti continentia.

HOc quod ibi dixi, dixi cum S. Antonino 3. 7 p. tit. 1. c. 13. §. 2. Hostiensis, Innocentio, Panormitano, & communi sententia Canonistarum, quibus ex Theologis subscribunt Navarrus, Sanchez, Reginaldus, Valentia, Coninck, Becanus, alique non pauci.

38 Isti tamen doctrinæ contradicunt (fateor) S. Thomas in 4. dist. 38. q. 1. a. 3. quæstio 2. ad 1. Richardus, Cajetanus, Sotus, Rodriguez, Ledesma, Suarez, Vasquez, Bonacina, Mastrius, alique plures, hisce argumentis suffulti, 1°. quia in sponsalibus subintelligitur tacita conditio: nisi status perfectior eligatur (cum sponsalia non debeant statum perfectiorem impedire) susceptio verò Ordinis sacri, promissæque continentia status, est status perfectior matrimonio, per sponsalia promissa. 2°. per votum ingrediendi religionem sponsalia dissolvuntur: ergo & per votum simplex castitatis.

39 Verum hæc argumenta non convincunt assertio- nem nostram. Non primum, tum quia conditio illa, seu exceptio, neque subintelligitur ex Jure positivo, seu Canone aliquo id declarante: utpote ex quo oppositum potius conficitur (per ea quæ n. 35. allegata sunt) tum quia exceptio religiosi status, ante matrimonium consummatum, in jure positivo est singularis; ultra expressos proinde limites non extendenda, nec ad quemlibet statum sponsalibus & matrimonio perfectiorem amplianda: quemadmodum vis solvendi matrimonium ratum, religiosæ professioni singularis, ad quemlibet perfectiorem statum, seu perfectioris status votum extendenda non est.

40 Neque exceptio illa, seu conditio, in sponsalio contractu subintelligitur ex natura rei, vel ex communi sensu sibi invicem spondentium ma-

rimonium. Cor enim subintelligitur in contractu sponsalicio: potius quam in alio quolibet contractu (y. g. donationis, promissionis, venditionis centis annui 100. flor.) subintelligatur tacita exceptio, seu conditio: nisi postea voluero censum illum dare Ecclesie, vel Hospitali? Et cur tacita conditio: nisi voluero perfectiorem quemlibet statum eligere, potius subintelligatur in contractu sponsaliorum, quam in contractu matrimonii? in quo non subintelligi, constat ex eo quod matrimonium ratum alioqui solveretur per votum simplex castitatis, vel susceptionem sacri Ordinis: cujus oppositum decernitur in citata extravagante Joannis XXII.

41 Nec secundum argumentum contradicentium nostram enervat assertionem. Quomodo enim non sequitur: votum solemne professionis religiosa solvit matrimonium ratum, nondum consummatum. Ergo & votum solemne susceptionis sacri Ordinis, vel votum simplex castitatis. Sic non sequitur: votum ingrediendi religionem solvit sponsalia. Ergo & votum suscipiendi Ordinem sacrum, vel votum simplex castitatis. Ratio namque, propter quam votum ingrediendi religionem solvit sponsalia, est quia jus permittit, absque consensu compartis, ingredi religionem post sponsalia; imò & post matrimonium ratum, ex speciali Christi privilegio, uti monstrabimus agendo de impedimento voti. Non autem permittit, absque consensu compartis, post sponsalia votum susceptionis sacri Ordinis, vel observantiam castitatis, extra statum religionis. Neque ad hoc privilegium Christus concessisse ullibi legitur. Imò non concessisse se mus ex supra laudata extravagante Joannis XXII.

42 Collige ex dictis, votum simplex castitatis, absque consensu compartis, post legitima sponsalia esse invalidum; non omni ex parte, sed in quantum præjudicat juri compartis, quod jus quia à sponsa invita auferre non potest, nisi religionem ingrediatur, si non ita ingredi (ad quod profectò non tenetur, qui solam castitatem, non religionis ingressum vovit: neque enim oberandus est graviore obligatione, quam voverit, ut S. Bernardus merito docet) tenetur servare votum, in quantum juri compartis non præjudicat (utpote cænis validum) atque adeò tenetur à comparte petere juris seu obligationis sponsalium remissionem. Quam obligationem si remittere nolit, tenetur compartem ducere, ipsaque exigente, matrimonium consummare; sic tamen ut debitum petere non possit, sed continentiam servare debeat, quantum potest, salvo compartis jure (nisi dispensationem super voto suo obtineat, quam ob periculum incontinentie expedit postulare) nec ad secundas nuptias convolare potest, si comparti supervivatur, cap. licet de convers. conjugat.

CAPUT XII.

Præter causas enarratas cap. 10. quibus sponsalibus, sponsalia ipso jure solvuntur, alia sunt causæ, propter quas factò hominis solvuntur, seu solvi permittuntur.

43 Prima causa est mutus utriusque partis consensus; per quem sicut jus sponsalium nascitur; sic per eum solvitur, cap. propterea 2. de sponsalib.

44 Secunda causa est votum ingrediendi religionis. Qui enim religionis ingressum vovit post sponsalia, etiam juramento firmata, religionem ingredi potest, nulla sponsalium, nec juramenti habita ratione. Quia promissum non infringit, qui in melius (à Christo concessum) illud commutat, ut dicitur cap. perveni extr. de jurejuran-

do, & cap. scriptura extr. de voto & vot. redempt. Itaque sine peccato potest intrare religionem. Et non contrahere (inquit Glossa) tunc tamen utrumque servabit (& sponsalium fidem, juramentum religionem, & votum) primum nubendo; deinde, ante matrimonii consummationem, religionem intrando, prout docet Alexander III. cap. commissum extr. de sponsalib. ubi sic: significavit nobis Fraternitas Tua, quod quidam eadem mulier de contrahendo matrimonio fidem dedit, & se cum ea intra biennium per verba de presenti contraheretur, præstito juramento firmavit. Nunc autem, privata lege ductus, ad frugem melioris vite transire suspirat. . . . Fraternitati Tue saluter respondemus, quod iustus est ei (religione juramenti servata) prius contrahere; & postea, si elegerit, ad religionem in grave, si tamen post desponsationem copula non dignoscatur intervenisse carnalis.

Tertia causa, est fornicatio alterutrius sponsi, post sponsalia. Tunc enim pars innocens sponsa, tam amplius non tenetur, sed solum pars nocens (cui tua malitia patrocinari non debet) si innocens velit, cap. quemadmodum extr. de jurejurando, ubi Innocentius III. si quis (inquit) juraverit se ducendum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem, sed subsequens, ut illam non ducat in conjugem. Et rationem dat S. Thomas in 4. dist. 27. q. 2. a. 3. ad 6. quoniam enim nondum dederunt sibi mutus potestatem corporis sponsalia contrahentes; tamen ex hoc efficiuntur sibi invicem suspecti de non servanda fide in futurum. Et ideo potest sibi præcavere unus contra alium, sponsalia dirimendo.

Quarta causa, est notabilis in alterutra parte facta, vel cognita in pejus mutatio, ut si contingat sponsam ab alio opprimi. Sponsalia namque promissioni hæc subintelligitur annexa conditio, quod res maneat in eodem statu, vel quod in ea nihil postea deprehendatur, quo ab initio cognito, promissio facta non fuisset. Quam ob causam, illa etiam sponsa deferri potest, quæ cum crederetur esse virgo, postea deprehenditur fuisse corrupta. Neque hoc est contra citatum caput quemadmodum. Quod enim ibi Innocentius III. dicit, non posse ei fornicationem objici præcedentem, verum est, si ab initio cognita fuerit, vel sic eam objici non posse, quali per eam illa contra regulam desponsationis venerit, ut ibi habetur in contextu. Ex alio autem capite objici posse non negat. Et univèrsim objici posse dicitur, quo ab initio cognito, matrimonium non fuisset promissum, docent Tannerus 10. 4. disput. 8. q. 1. n. 69. Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 62. & 63. Coniack disp. 23. dub. 8. Layman l. 5. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 18. Natalis Alexander l. 2. c. 3. reg. 7. Et verò quis neget objici posse sponsa vel sponsa notabilem infirmitatem, vel illegitimitatem, sui vel parentis, ab initio non manifestatam, sibi satisfacturam infamiam; vel aliud grave incommodum in matrimonio, si illud contrahat?

Quinta causa, est discessus sponsi, absque consensu sponsæ, ad loca distantia, unde non sit brevi rediturus. De quo casu in cap. de illa de sponsalib. & matrim. Alexander III. statuit sic: De illis autem, qui, præstito juramento, promittunt se aliquas mulieres ducendos; & postea, eis incognitis, dimittunt terram, se ad partes alias transierentes, hoc sibi volumus remittere, quod liberam erit mulieribus ipsis (si non est amplius in facta processum) ad alia se vota transferre, recepta tamen de perjurio parententia, si per eam fuerit, quoniam matrimonium fuerit consummatum.

Et ratio est: quia per istam dispensationem sponsus datam fidem retractare, voluntarieque mutationem declarare videtur. Jure quidem civili trinitatis absentia constituta est, ut sponsalia solvi possint;

sint: sed allato Canone Pontifex solum discessum in longinquam regionem ad hoc requirit. Excipiunt aliqui casum, quo sponsus, absque consensu sponsæ, migravit ob causam necessariam, quo casu consentiendum expectandum, juxta *L. sapè ff. de sponsalib.* Ita Layman l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 13. & Sylvester apud ipsum, idem asserentes, quando ob causam rationabilem, licet non necessariam, absque consensu ipsius discessit. Consent enim ipsum biennio vel triennio expectandum. *L. 2. C. de sponsal. & L. 2. de repud.* Verum alii cum Henriquez, Sanchez, Palao, absolute negant, si ve in isto, si ve in illo casu, tamdiu expectandum. Quia Pontifex cit. cap. de illis, absque ejusmodi exceptione, referibit, in casu migrationis ad longinquas partes, liberam esse ad alia se vota transferre.

49 Prædenter tamen ad alia vota non transibit, si sponsus esset de proximo rediturus. Quia ipsum tunc prætolari deberet. Abbas ad citatum caput de illis. Sanchez, Palao, &c. Si non sit in loco nimis distito, moneat ipsum ut certo tempore adsit pro nuptiis contrahendis. Si recuset, justo de- tentus impedimento, in re tanti momenti non assumat partes Judicis in propria causa, sed Ecclesiasticum adeat Judicem, cujus erit, inspecta qualitate sponsæ, periculo incontinentiæ, aliisque circumstantiis, judicare num adsit sufficiens causa dissolvendi sponsalia. Palao disp. 1. de sponsalib. n. 23. In quibusdam locis, priusquam sponsalia solvantur, tribus edictis abscens citatur in Ecclesia, in qua futuri matrimonii denuntiationes factæ sunt. Sic statuit Synodus Senonensis anni 1524. Parisiensis anni 1557. &c.

50 Sexta causa est ferocia & asperitas morum alterutrius sponsi. Ob quam certo (non solo vulgi rumore) cognitam, sponsalia posse dissolvi, Doctores colligunt ex cap. *veniens* extr. qui Clerici vel vocentes.

51 Septima causa est defectus solutionis dotis promissæ, seu alterius conditionis pacto appositæ. Ut enim dicitur citato cap. *de illis: si aliquis dixerit, vel juraverit: ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris, res: perjuris non habebitur, si eam, nolentem sibi solvere, quod sibi dari petiit, non acceperit in uxorem, nisi... carnalis inter eos sit commixtio subsecuta.* Ex qua ultima particula colligitur, sponsum, habentem causam sufficientem dissolutionis, jus amittere dissolvendi, si post eam, carnalem cum ipsa commixtionem habuerit. Ita Sanchez lib. 1. disp. 66. Hurtadus disp. 31. difficult. 16. & alii.

52 Octava causa sunt capitales inimicitie, inter sponsos, vel eorum parentes suborta. Cum enim funestis exitus ex nuptiis illorum timendi sint, Ecclesiæ judicio sponsalia tunc dirimuntur, cap. *requiritur* extr. de sponsalib. & matrim.

53 Ultima causa est lapsus temporis, ad matrimonium contrahendum ex conventionem partium in ipsis sponsalibus constituti, cap. *sicut* extr. de sponsalib. & matrim.

CAPUT XIII.

Prima sponsalia non solvantur per secunda, etiam jurata, etiam secuta copulâ cum secunda sponsa, prius sponsalium ignara.

54 Doctores omnes conveniunt, quod si secunda mulier sciverit priora sponsalia, hæc non dissolvuntur per secunda, etiam copulâ secuta. Quia ipsa voluit decipi. Imò non fuit decepta. Quia injustè, injustitiâ cognitâ, hanc secundam promissionem & copulam admisit. Sed si secunda sponsa, priorum sponsalium ignara fuerit, & ipsa alias erat virgo, vel honesta vidua, plures consent, per secunda sponsalia, copulâ secuta, priora dis-

solvi, tamen si fateantur, quod per secunda non solverentur, si copula cum secunda secuta non fuisset, vel secuta pariter fuisset cum prima. Cum nitens perspicuum sit, quod, cæteris paribus, quæ prior est tempore, potior sit jure. Cum nulla sit ratio ipsi auferendi jus prius tempore acquiritum.

Extra hunc casum, priora sponsalia solvi per posteriora, secuta (ut dictum est) copulâ, docent Coniack, Pontius, Maltrius, Palao, Leander à SS. Sacramento, &c. Sed contrarium nobiscum asserunt Dominicus Sotus, Sanchez, Becanus, Villalobos, Hurtadus, Averfa, Henriquez, & Illultriss. Pater Herinx disp. 1. de sponsalib. n. 41. Et ratio est, quia secunda sponsalia nulla sunt (cum res uni ex justitiâ obligata, non possit alteri subsequenter obligari, nisi per matrimonium, vel alium contractum, quo fit actualis traditio domini.) Ergo per ea non solvantur priora sponsalia. Sed neque solvantur per copulam eis superadditam: utpote priori sponsæ eatenus injuriosam, quatenus fit in ordine ad matrimonium cum secunda in eundem contra fidem priori datam. Per injuriam autem sponsus non acquirit jus ad dissolvendam fidem istam. Neque per injuriosam copulam istam actu tradit secunda sponsa dominium corporis sui. Cum hoc per solum fiat matrimonium. Denique priora sponsalia non ideo solvantur per posteriora, quia hæc sunt fortiora; quasi secunda femina, ratione copulæ, vel damnum inde consequentium, acquirit jus fortius, quam erat jus priori femine acquiritum; ideoque jus prioris femine elidatur, vel suspendatur per jus secundæ femine, tamquam fortius. Hoc est enim quod Adversarii supponunt, & non probant, nec probare possunt. Nullum enim jus in matrimonium cum ipso sponso secunda femina acquirit, nec acquirere potest, id impediens sponsalibus cum prima initis, per quæ persona ipsius, primæ ex justitiâ obligata, non potest cum injuria illius prioris obligationis, alteri obligari, etiam intuitu damni quod illatum est secundæ. Cum damnum ipsi illatum non auferat, nec suspendat alterius innocentis.

At (inquit Bonæ spei disp. 1. de sponsal. n. 110.) per subsequens matrimonium priora sponsalia cum alio vel alia solvantur, vel saltem suspenduntur. Ergo fides posterius data potest aliquo casu solvere, vel suspendere fidem priorem, ubi scilicet fides posterius data fortius ligat, prout in præsentibus.

Respondedo distinguendo consequens: ergo si des posterius data, per quam non fit traditio domini, potest aliquo casu solvere, vel suspendere fidem priorem, nego: si per fidem posterius datam fiat traditio domini, uti fit in matrimonio, concedo. Sed hoc non fit in fide sponsalium posterius data. Et ideo nec fortius ligat, quam fides prima data; nec verè ligat, quia vana & irrita est, propter priorem, quam nec solvere, nec suspendere potest. Ob rationem supra allatam.

Instat tamen idem Author: ubi duæ ejusdem rei venditiones concurrunt, secunda non est irrita propter priorem, si secunda sit completa per rei traditionem. Ergo nec in nostro casu fides posterior per priorem: cum posterior sit completa per traditionem usus corporis, non prior.

Respondedo negando consequentiam: quia etiam secunda venditio foret irrita propter priorem, si non foret completa per traditionem domini, sed usus dumtaxat. Neque enim venditiones complentur, nisi per traditionem domini, nec res primùm vendita Titio, deinde Cajo, debetur Cajo præ Titio, eò quod venditor ad hoc usum ipsius (absque dominio) concesserit Cajo; sed per hoc dumtaxat, quod Cajo dominium ipsius tradiderit.

CAPUT XIV.

Sponsus, vel sponsa, laborans defectu, qui cognovus averteret, compartem a matrimonio, tenetur illum manifestare, si repugnet substantia matrimonii; vel sit infelix alterius; vel futurus ipsi graviter noxius. Alias non, etiamsi matrimonium inde futurum sit minus commodum, & minus appetibile.

58 **I**mprimis quod manifestare tenetur defectum, repugnantem substantia matrimonii, v. g. impotentiam, vel aliud impedimentum dirimens, omnes conveniunt. Quia esse nequit obligatio ad matrimonium, nec proinde sponsalia, cum tali impedimento.

59 **Q**uod etiam tenetur manifestare defectum infectivum alterius, vel futurum ei graviter noxium & damnosum, saltem si per accuratam inquisitionem detegi non soleat, v. g. morbum gallicum, lepram, &c. et si negent Sanchez, Huradus, Escobar, Dicastillo: merito tamen affirmant Turrianus, Pontius, Coninek, Palao, tum quia peccat contra iustitiam, qui merced inutili, vel multum noxiam, aut notabiliter vitiosam, vendit ignorantibus hanc vitia, ut de lignis putridis traditur *L. Julianus 13. ff. de act. empt. & L. 1. ff. de Edil. Edict.* Tum quia nisi manifestentur, periculum est ne matrimonium inausus fortitior exitus, merito imputandos doloso sponso, vel sponsae. Tum denique quia cum eiusmodi defectus sit iustissima causa dissolvendi sponsalia, fraudulenter sponso sponso vel sponsa, si eo non detecto sponsalia vel matrimonium contrahat, fraudque ista valde scandalosa est: eo quod spectata humana fragilitate, det comparti occasionem maxima exacerbationis, aliorumque non levium peccatorum.

60 **D**enique quod manifestare non tenetur defectus non infectivos, nec noxios, etsi reddere possint matrimonium minus commodum, & minus appetibile, docent omnes passim Doctores: tum quia & in usu communissimo timoratorum est receptum. Tum quia in contractu emptionis non est obligatio apertendi leviores defectus mercis. Tum denique quia sibi pars altera debet imputare, quod accuratorem de iis non fecerit inquisitionem.

61 **H**ujusmodi defectus a Doctoribus censentur fornicatio sponsi, vel sponsae, antecedens vel subsequens sponsalia, ignobilitas, paupertas & similia, personam intrinsece non afficientia, sed extrinsece, adeoque per accuratam perquisitionem detegi solita. Ad quae manifestanda tunc maxime non tenetur sponsa, quando non potest absque sui diffamatione. Neque enim tenetur se ipsam diffamare. Et ideo non tenetur manifestare fornicationem suam. Si tamen merito timeret, ne vitium suum post matrimonium fieret manifestum, & sponso noxium, indeque oritur graves rixas, & diuturnas, grandiaque peccata, ut si foret occulte gravida, teneretur illud manifestare, vel nuptias declinare: utpote de quibus alioqui merito timere deberet inausus exitus, graveque damnum sponsi innocentis, propter illegitimum puerperium, indeque ignominiam ipsius, educationem illegitimae proles, haereditatem, &c.

CAPUT XV.

Qui promissit, vel etiam juravit, se non duciturum nisi Titiam, absolute non tenetur eam ducere, sed solum casu quo nubere velit.

62 **R**atio est, quia negativarum eiusmodi promissionum, vel pactio, genuinus sensus non

est de ducenda absolute tali, sed de alia non ducenda. Sicut si quis dicat: *non vendam equum meum, nisi Cajum*, sensus non est, *ipsum absolute vendam*; sed, *si vendam, Cajum vendam*. Unde Cajus ipsum cogere non potest ad vendendum. Reus tamen esset violatae promissionis, si alteri venderet. Et similiter, in casu nostro, si aliam duceret.

CAPUT XVI.

Ad dissolvendum sponsalia clandestina, seu occulta, dum causa dissolvendi est moraliter certa, necessaria non est auctoritas Judicis Ecclesiastici.

In S. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 7. Quia nullo jure pro illo casu statuitur necessitas Judicis Ecclesiastici. Uti nec pro casu, quo sponsalia publice contracta sunt, si dissolvendi causa sit publice manifesta. Sed in aliis casibus divini debent secundum iudicium Ecclesiae (ait S. Thomas in 4. dist. 27. q. 2. a. 3.) utique primo, quando causa dissolvendi dubia est. Secundo, dum sponsalia contracta fuerunt publice, & in facie Ecclesiae, & dissolvendi causa est occulta. Tunc enim, ad vitandum scandalum, recurrendum est ad iudicem. Sed antequam reveletur occultus defectus alterius partis, monenda est, ut, ad evitandam infamiam suam, consentiat in dissolutionem; adhibitis etiam, si necesse sit, parentibus ipsius, seu alius viris piis, a quibus inducatur ad consentium istum. Quod si post haec omnia nolit consentire, sibi imputet, si defectus, cum infamia ipsius, deferatur ad iudicem. Ita Doctores communiter.

CAPUT XVII.

Observanda post sponsalia.

Imprimis summopere cavere debent sponsi, ne ante matrimonium, per verba de presenti contractum, sub eodem tecto habitent, vel peccato carnis, sive opere consummato, sive per libidinosa oscula, amplexus, vel tactus inchoato, se invicem polluent, Deum a cordibus suis excludant, cum diabolique incipientes, quod in Domino inchoandum est, perferendum est, gratia sacramentali, divinisque benedictionibus obtemperant, inaususque proinde nuptias contrahant. Quod tanti momenti censuit S. Carolus Borromeus, ut carnalem copulam inter sponsos ante matrimonium Episcopo reservatam esse voluerit in Concilio Mediolanensi VI. tit. de his quae ad matrimonium pertinent. Quod & fecit Synodus Aquisgranensis anni 1555.

Deinde ad matrimonium se preparare debent modo exponendo capite sequenti.

CAPUT XVIII.

Preparatio Sponsorum ad matrimonium.

Primo nunquam Christianus homo, vel Christiana, statum matrimonialem eligere debet, nisi ante omnia, etiam ante sponsalia, ferventibus, frequentibusque orationibus, aliisque pietatis exercitiis, a Deo postulaverit ut notam sibi faceret viam, in qua ambulare, ipsi servire, salutemque suam operari debeat, sicque diligenter perpendit, an vocatio ad matrimonium ex Deo sit, an ex inclinatione carnis & sanguinis. Neque enim verum est quod ait Author libri gallice conscripti, sub hoc titulo: *Traité de la vocation Chrétienne des enfans*, scilicet quod omnes naturaliter ad matrimonium vocati sint, vocatione generali, exceptis iis solum qui se vocatos specialiter sciunt ad virginitatem. Neminem proinde examinare debere, num vocatus sit ad matrimonium; sufficere, quod se specialiter vocatum non sciat ad

celibatum. Aliam enim regulam cognoscendam divinae vocationis tradit Apostolus 1. Cor. 7. si se non continent (id est qui praevident, vel prudenter metuant, ne in tentationibus, in quibus sunt, vel futuri sunt, in castitate non perseverabunt) nubant. Melius est enim nubere quam viri. Unde August. lib. de bono conjugali c. 10. concludit: hoc tempore solus eos, qui se non continent, conjugii oportere. Et Gregorius p. 3. cura Pastoral. admonit. 28. admonendi sunt celibes, ut si tentationum procelas cum difficultate salutis tolerant, conjugii portum petant. Vel ergo illi soli censentur ad matrimonium vocati, vel cum ipsis qui specialia in se signa cognoscunt divina ad eum statum vocationis.

benedictionem in filiis consequaris.

Hinc Concilium Colonienae anni 1536. can. 71. 12. postquam ostendit, matrimonium propter liberos procreandos, & propter fornicationem vitandam, esse institutum, monet eos qui matrimonium contrahere affectant, ne alius affectus ipsos huc rapiat. Nam si neque ad prolem sustentandam, neque ob fornicationem vitandam, sed potius divitiarum, aut opum narciscendarum, aut alterius rei gratia matrimonium contrahatur, perperam agitur, ac graviter in Sacramento peccatur. Hic quoque Tobias 6. 7. & 8. scribitur, enarrari, proponi, ac doceri convenit. Ubi locus pulcherrimus est, exemplo commonstrans, quemadmodum bona uxor donum Dei sit, debitum timentis Dominum. Quomodo in timore Dei uxor a parentibus, non luxuria cauta, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen Domini in secula, petenda. Quo pacto conjugii conscriptione facta, tradenda. Quemadmodum etiam convivium nuptiale cum laude & benedictione Dei agendam. Denique quomodo precandus sit Deus per conjuges, ut benedictionem suam in ipsos, quos conjuncti, impleat. Haec enim docent Sanctorum filii, qui non debent ita conjugii, sicut Gentes quae ignorant Deum. Eritque ob oculos ponendum horrendum illud exemplum, de septem viris Sarie a demonio occisis, quia libidinis explenda causa conjugium susceperant.

66 Et ideo frequenter & ferventer Deum hoc vel simili modo orare debet: Domine quid me vis facere? notam fac mihi viam in qua ambularem, da mihi virtutem contra hostes tuos, carnem & sanguinem, ut non secundum eorum inclinationem, sed secundum beneficentiam tuam dirigar. Adolescentibus & puellis, in aetate nubili constitutis, hoc frequenter inculcandum est a Parochis & Confessoribus.

67 Secundò, quia proprium iudicium hic facile corrumpitur a caeco amore propriae voluptatis; ideo eorumdem Parochorum & Confessoriorum, aliorumque (quibus animi sui propensio nota est) in re tanti momenti consilium dicti adolescentibus & puellis prudenter exquirent.

68 Nec sibi sponsum vel sponsam eligent, parentibus inconsultis, 1º. quia Scriptura parentibus committit et filios suos & filias nuptui tradant. 2º. quia graviter peccant contra praeceptum honorandi parentes, qui absque iusta urgentique causa, matrimonium ineunt ipsis inconsultis aut invitis. Honor quippe parentibus debitus postulat, ne quid magnum sine ipsorum consilio aggrediantur. 3º. quia non parum interest parentum, quem generum vel nrum habituri sint, cui tanquam filio vel filiae dotem consignare, & parentum officium impendere debeant. Unde S. Ambrosius epist. 47. Sifymo scribit, iustam fuisse paternam offensionem ipsius, quod, ipso inconsulto, filius uxorem accepisset: quoniam (inquit) venturam in locum filiae debuisse eligere iudicio, cui feres patrem. 4º. ipsorummet niorum id ordinariè interest. Uptote quos alioqui, in delectu conjugis, excacant libido, praecipitantia, & incurumpectio juvenilis.

69 Tertio, post dictam consultationem & orationem, persuasus se à Deo ad matrimonium vocari, eligere debet sponsam, nullo ligatam impedimento consanguinitatis, vel affinitatis, &c. quaeque par sit cum ipso conditionis, aetatis, & indolis. Ne à superioris conditionis sponso vel sponsa facile despiciatur, & inferioris conditionis sponsum vel sponsam ipse vel ipsa facile despiciat. Ad quod praevendum Poeta dixit: si vis nubere, nube pari. Sed & dispar indoles saepe disparitatem inducit animorum, & aetas longè dispar plerumque argumentum est vel avarae, vel libidinosae intentionis in matrimonio contrahendo, dum non prolii intuitu fit; sed vel libidinis, vel pecunia.

70 Quarto, matrimonium eà intentione contrahi debet, quam Raphael Archangelus Tobias 6. juniorem Tobiam docuit, dicens ei: Audi me, & ostendam tibi, qui sunt, quibus prevalere potest demonium. Hi namque qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se, & à sua mente excludant, & suae libidinis ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem demonium super eos. Tu autem, cum acceperis uxorem... accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum, magis quam libidine ductus, ut in semine Abrahae Tom, III.

Similiter S. Carolus Borromeus in Instructione de Sacram. Matrim. tit. qua Parochus doceat: docebit (inquit) quo animi affectu, & quam ob causam fideles matrimonium ineant. Quo in genere demonstrabit, ad illud eos non explenda libidinis causa duci oportere, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Neque praecipue effert cupiditate divitiarum; sed cum proli suscipiende gratia, qua sanctam Catholicam Religionem colens, ad celestium praemiorum hereditatem, Christianae vitae praecipis, pieque agendi usu instituitur. Tum etiam causam vitandae fornicationis. Et ut conjuges, alter alterius ope adjuvi, vita incommoda facilius ferre, & senectutis imbecillitatem sustentare queant.

Duos istos posteriores fines explicans Augustinus lib. de bono conjugali cap. 3. ostendit conjugium esse bonum, non propter solam filiorum procreationem, sed propter ipsam etiam naturalem in diverso sexu societatem. Et hinc ostendit, conjugium esse bonum etiam in senibus: quia est in ipsis emarcuit ardor aetatis inter masculum & feminam; urget tamen ordo charitatis inter maritum & uxorem. Dumque à commixtione carnis suae pari consensu se continere cöperunt... servatur fides honoris, & obsequiorum invicem debitorum ab alterutro sexu. Denique tripliciter ostendit, quomodo conjugium bonum sit ex causa vitandae fornicationis, in quantum scilicet carnalis, vel juvenilis incontinentia, etiamsi vitiosa est, ad propagandae proli redigitur honestatem, ut ex malo libidinis aliquid boni faciat copulatio conjugali. Et quia reprimuntur, & quodammodo veterandis assuetudine concupiscentia carnis, quam temperat parental affectus. Intercedit enim quaedam gravitas servidae voluptatis, cum in eo quod sibi vir & mulier adhaerescunt, pater & mater esse meditantur. Tertio, quia in eo ipso quod sibi invicem conjuges debitum reddant, etiamsi id aliquantò intemperantius & incontinentius expectant, fidem tamen sibi pariter debent.

Primus itaque principalisque inveniendi matrimonii finis (si non ineatur ad castè vivendum, sed in ordine ad usum) est ad suscipiendam prolem, quae pie & christianè educata, aliquando pervenit ad caelestem hereditatem, prout Tobiam docuit Angelus supra n. 70.

Secundus, sed in quo sistere non oportet, sed cum ad ulteriorem finem referre, est propter vi-

- tandam fornicationem, juxta illud Apostoli, *propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, &c.* Et hic finis excusatur, dum concupiscentia carnalis ad propagandam prolem redigitur honestatem, dumque concupiscentia carnalis æstum temperat parentalis affectus, denique dum eidem concupiscentia expeita copula conceditur ad debitum reddendum, uti S. Augustinum auctivum exponentem.
- 76 Tertius finis est, *diversi sexus mutuo expetita societas, mutui auxilii spe conciliata, ut alter, alterius ope adjutus, vita incommoda facilius ferat, & senectutis imbecillitatem sustentare queat, uti cum S. Carolo ait Catechismus Romanus.* Et hic finis est bonus, sed, ut bene intendatur, à charitate imperari debet, ad Deumque referri, prout innuit Augustinus supra n. 73. ibi: *viget tamen ordo charitatis.* Et hanc præcipue intendere debent, qui in ea cæte matrimonio inire volunt, in qua filius se procreare non posse sciunt, prout Augustinus ibidem.
- 77 Denique tunc sua intentionis rectitudinem ostendent, qui nubere volunt, si in eo vel in ea, quem vel quam ducere volunt, non tam terrenas opes, corporis pulchritudinem, vel aliud simile motivum terrenum considerent, quam opes & pulchritudinem animi. *Fallax quippe gratia, & vana est pulchritudo corporis: mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.* Prov. 31. *Et gratia super gratiam, mulier sancta & pudorata.* Eccli. 26. *Et qui invenit mulierem bonam, invenit bonum.* Prov. 28. Juvabit præ oculis habere hocce Poëta versus:
*Quæ tibi dæcenda est, habeat P. quinque puella.
Sis Pia, sis Prudens, Pulchra, Pudica, Proba.*
- CAPUT XIX.
- Præter dicta capite præcedenti, matrimonium procedere debent tres proclamationes, seu denuntiationes, vulgò banna.*
- 78 **Q**uia sic statutum est in Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. cap. 51. Et in Tridentino sess. 24. de reform. matrim. c. 1. præscribitur, ut, antequam matrimonium inceptum, *ter à proprio contrahentium Parocho, vel alio Sacerdote, de ejus licentia, tribus continuis festis diebus (id est nullo festo interruptis) in Ecclesia, inter Misæ solennia publicè denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum.* Verba sunt Tridentini loco citato. Idque iustissimè statutum est, ut impedimenta matrimonii, si qua sint inter partes, Ecclesiæ innotescant, solæque illæ personæ conjungantur, quas legitimas esse confiterit. Et ideo si contrahentes diversarum sint Parochiarum, proclamationes faciendæ sunt in Parochia utriusque, juxta declarationem S. Congregationis Cardinalium. Alias impedimenta sufficienter cognosci nequeunt. Atque ita Paulum V. in Rituali decrevisse, refert Christophorus Marcellus.
- 79 Factis proclamationibus, si nullum legitimum opponatur impedimentum, statim ad matrimonii celebrationem procedi potest. Sed si impedimenti probabilis appareat conjectura, matrimonium expresse interdicendum est, donec de rei veritate manifestis confiterit documentis, cap. *cum inhabitis* de clandest. desponsat.
- 80 Porro ad Episcopum, ejusque Vicarium spectat dispensatio super proclamationibus istis. Utpote quas Ordinariorum prudentia & judicio Tridentinum supra committit, nimirum ut judicet, nam expediat, ut una tantum proclamatio ante matrimonium fiat, vel post illius celebrationem, ante confirmationem proclamationes in Ecclesia fiant, sive etiam ut dictæ proclamationes remigantur.
- Hoc ipso verò quod carum remissionem Episcopi judicio & prudentia committit, satis innuit, requiri justam causam ad dispensandum. Neque enim prudens est dispensatio, sed crudelis dissipatio (ut S. Bernardus ait) nisi causa iusta nitatur. Causa autem sunt, sequentes.
- 1°. si probabilis fuerit suspicio, matrimonium, vel matrimonii usum fraudibus iniustus, vel maleficiis malignosè impediri posse.
- 2°. si proclamationes fieri nequeant absque notabili infamia, scandalo, aliòve notabili incommodo, ut dum femina partum de proximo partolatur, vel periculum est relapsus in peccatum, vel gravium rixarum, odiorum, &c. inter con sanguineos, vel corrivales.
- 3°. si inisset tempus Adventus, vel Quadragesimæ, quo nuptiæ interdicuntur. Hanc causam approbavit S. Congregatio Concilii Tridentini apud Zerolam in praxi Episcopi verbo *matrimonium* dub. 9. Sed S. Carolus Borromeus cum Concilio V. Mediolanensi improbat p. 3. tit. *quæ ad matrimonium pertinent.*
- 4°. si periculum sit, ne comparis animus, dilato matrimonio, ex innata levitate, vel aliorum suasionem immutetur.
- 5°. ut proles, statim nascitura, legitimetur.
- 6°. quoties disparitas conditionis, vel divitiarum, est inter volentes contrahere, ut si ignobilis cum nobili, dives cum paupere, honestus cum meretrice contrahere velit, ut eam à peccato revocet. S. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 16.
- Septimam causam nonnulli assignant, dum summi Principes contrahunt. Non solum quia prærogativà aliqua digni sunt; sed & quia eorum genus & facta omnibus comperta sunt; nec proinde in ipsis periculum est impedimenti occulti. Præterea vix unquam contrahunt, quin matrimonium ipsorum aliquo prius tempore sit omnibus notum; idcirco absque proclamationibus facile innotescere possit impedimentum, siquod subesset.
- Quod si matrimonium ultra duos menses (juxta Rituale Romanum) vel ultra quatuor menses (juxta declarationem S. Congregationis, apud Possiveinum & Barbosam) factis proclamationibus differatur, proclamationes arbitrio Episcopi repetendæ sunt.
- Si denique, factis proclamationibus, testis unus, omni exceptione major, asserat impedimentum, ipsius unius assertionem matrimonium impeditur, donec oppositum probetur. Et idem est, si impedimento sit fama communis, cap. *super eo* de consanguin. & affin. cap. *præterea*, & cap. *cum in tua* de sponsal. ubi etiam dicitur, admittendum non esse juramentum à parentibus oblatum in contrarium. Quia parentes in eo tamen suspiciti sunt, quamdiu probationes in contrarium non proferunt.
- Quicumque absque dispensatione, aut causa legitima (v. g. dum gravis & aperta necessitas urget, nec per temporis angustias adiri Episcopus potest, ut dum vir, in præsentis mortis periculo, vult ducere feminam, ut proles ex ea suscepta, legitima reddatur, vel stuprator virginis (auctoritate Judicis) eam ea statim matrimonium contrahere compellitur, ad abolendam ipsius infamiam) nullis præmissis denuntiationibus, matrimonium contrahit, mortaliter delinquit contra Ecclesiæ præceptum in re gravi. Ita S. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 16. Imò *matrimonium sine denuntiationibus validè contrahi non posse* in regno Galliarum, declarat Constitutio Regia Blesensis a. 40. Quod tamen intelligendum est quoad effectus Civiles, quamvis in ratione contractus & Sacramenti valida sint, uti Regis nomine Clero Gallicano Primarii Ministri Regii responderunt anno 1629.

CAPUT XX.

Nimia facilitas hodie dispensandi promiscue cum omnibus dispensationem petentibus, etiam sine iusta causa, super proclamationibus, seu bannis, plurimorum & ingentium malorum causa est.

92 **P**rimum malum, omnibus ejusmodi dispensationibus commune & generale, est quod nimia ista facilitate sacris Canonibus, Spiritu Dei conditis, & totius Orbis reverentia consecratis, vulnus absque necessitate, utilitateque Ecclesie, infligatur (dispensatio quippe vulnus est quoddam inflicto legi que relaxatur) hoc autem Bernardo crudelis dissipatio est.

93 Secundum malum est, quod saepe post matrimonium contractum, detegitur impedimentum, cum quo matrimonium invalide contractum est, & propter quod non sine magnis incommodis taliter conjunctos separare oportet.

94 Tertium est, quod dum sine proclamationibus matrimonium contrahitur, frequenter indigne contrahitur: eo quod Pastores non suppetat tempus ad dignam illius celebrationem disponendi eos qui contrahere volunt.

95 Et hinc quartum exurgit malum, seu potius congeries malorum n. 98. enarrandum, quae ex matrimonio indigne contracto nata sunt provenire, defectu gratiae sacramentalis, ad castam & piam in matrimonio vitam, ad Christianam prolium educationem, ad rectam familiae administrationem. Quibus profecto malis obviare non valent Parochi, matrimonium (non obstante dispensatione) differendo, nisi summis se difficultatibus exponant. Deploranda proinde est nimia illa promiscue dispensandi facilitas, meritoque deploratur a plerisque zelosis & doctis viris. Ut enim Tridentinum sess. 25. de reform. c. 18. frequenter legem solvere, exemploque potius quam certo persuarum delectu, potentibus indulgere, nihil aliud est quam unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire. Quod certe non cedit in edificationem, sed in destructionem. Meminisse vero debent dispensatores, sibi dictum a Mellistuo Doctore: non sum tam rudis, ut ignorem, post vos dispensatores; sed in edificationem, non in destructionem. Rationem proinde dispensationum nimis facile concessarum, vos tremendo Judici redditeuros.

CAPUT XXI.

Saepe periculosum est; mediante dispensatione, super impedimento dirimente, matrimonium statum assumere.

96 **P**rimo, quia periculosum est statum illum assumere sine divina vocatione. Neque enim status ille ipsum affluentibus cooperatur in bonum, nisi a Deo vocati sint, juxta illud Rom. 8. diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Sed quibus? sequitur, & dicit Apostolus: his qui secundum propositum vocati sunt sancti. . . Nam quos praedestinavit, hos & vocavit ad eum statum, in quo ipsos salvare decrevit & praedestinavit. Et quos ad statum illum vocavit, in eo hos & justificavit, & tandem glorificavit. Totum proinde istud pendet a vocatione Dei, facientis ut assumptio status eis cooperetur in bonum, qui secundum Dei propositum ad eum vocati sunt. Principium ergo salutis hominum est divina praedestinatio: medium divina vocatio: ac deinde iustificatio: finis glorificatio. Noli itaque putare, o homo, quod salutem consequeris in quocumque volueris statu, sed in eo solo ad quem te vocavit

Deus. Quemadmodum enim a Deo salus hominis; sic a Deo est determinatio status, in quo Deus decrevit salvare hominem. Hunc autem statum Deus vocatione sua determinat.

Jam vero qui statum matrimonialem cum ea 97 persona assumit, cum qua, non nisi mediante dispensatione, assumere potest, majora suae vocationis indicia, quam alius, habere debet. Cum enim impedimento Canonico per divinam providentiam impediatur, nec possit eo impedimento solvi sine vulnere inflicto Canonibus Spiritu Dei conditis; ipsomet impedimentum, quo detinetur, signum est non vocationis, nisi tam evidenter concurrant signa vocationis, ut, non obstante signo illo non vocationis, prudenter judicetur, talem hinc & nunc vocatum esse. Alias namque currit regula Juris: *inspicimus in obscuris quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit*. Et in dubio judicandum secundum ordinarias divinae providentiae regulas. Ut plurimum vero, & secundum ordinarias divinae providentiae regulas, Deus non vocat ad statum, ad quem divina providentia induxit impedimentum. Idque tamdiu verisimilius censetur, quamdiu de opposito in casu particulari non constat.

Secundo melius est (regulariter loquendo) 98 matrimonium contrahere cum persona, cum qua id potes absque dispensatione (cum hoc conforme sit ordinariae dispositioni providentiae Dei, & Ecclesiae, a qua impedimenta dirimentia Spiritu Dei sunt constituta) cur ergo te subducis ab ista ordinaria regula cognoscendi divina voluntatem? cur pro te vis infligi vulnus Ecclesiae legibus, sine quo vulnere nullam dispensationem concedi, unanimis Canonistarum sententia est. Quod cum ita sit, non difficile intelligitur, nullam dispensationem usurpandam esse, nisi illa vulnere inflicto alterius boni accessione compensetur, ut docet Augustinus epist. 50. & refertur can. ipsa pietas 23. q. 4. Siquidem loquens de Sacerdotibus, ab haeresi Donatistarum ad Catholicam Ecclesiam revertentibus, quos ut ad id attraheret pia Mater Ecclesia, respectu ipsorum relaxavit Canones, qui Sacerdotes lapsos suis gradibus post poenitentiam restitui non sinebant: *hoc non fieret (ait magnus ille Doctor) . . . quoniam fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanarentur*. Doleant qui in tanta morte praecipitiosis jacent, ut isto quodam vulnere Matris Catholicae reviviscant. Sic etiam docet Bernardus de praec. & dispens. c. 2. novit fidelis servus & prudens ibi tantum usurpare dispensationem, unde bonam possit habere RECOMPENSATIONEM. Tanta proinde esse debet necessitas, vel utilitas ad licitam concessionem, vel usum dispensationis, quae vulnus Ecclesiasticae legi inflictae recompenset. Idem Fagnanus ad capitulum de fil. Presbyt. n. 8. testatur, quod sit unanimis consonantia Canonum, Conciliorum, & Interpretum, quod causa necessitatis, vel utilitatis in dispensatione debet esse magna, seu quod idem est major, maxima, iusta, evidens, urgens, & his consonantes; quibus sacri Canones promiscue utuntur tanquam synonymis. Alioqui, si ejusmodi causa desit, non est dispensatio, sed dissipatio. Et vero quid aliud sibi volunt Concilia & Patres, dum uno ore cum Leone Magno (apud Bernardum loco citato) ubi non est necessitas (inquit) nullo modo sanctorum Patrum instituta violentur. Ubi ergo necessitas fuerit ad utilitatem Ecclesiae, qui potestatem habet, dispenses. Quid aliud Bernardus ipse, dum l. 2. de consid. ad Eugen. c. 10. ait: ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas dico, communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est. Quid denique aliud Tridentinum, dum sess.

25. de reform. c. 18. ait: *sciatis universi. sacras-
simos Canones ab omnibus. Et quoad eos fieri potest.
indistinctè observandos. nisi argens iustaque ratio.
Et major quandoque utilitas postulaverit cum ali-
quo dispensandum esse.* Quod. in ordine ad matri-
monia contrahenda. raro contingere censuit. dum
Iell. 24. c. 5. dixit: *in contrahendis matrimoniis.
vel nulla omnino dispensatio detur. vel rara.* Si ra-
ro contingit: raro ergo quis præsumere potest res-
pectu sui subesse talem causam. Enimverò cum
talem oporteat esse causam. quæ non solum ne-
cessitatem. vel utilitatem propriam. sed commu-
nem Ecclesie concernat (aliàs namque per eam
non compensaretur vulnus Ecclesiasticæ legi in-
flictum) quis audebit facilè præsumere. talem
se esse. vel talis considerationis in mundo. ut Ec-
clesiæ utilitas vel necessitas ipsum in tali matri-
monio requirat? Merito ergo quisque privatus ti-
mere debet. respectu sui non subesse causam. ad
id coram Deo sufficientem: cum sola illa coram
Deo sufficiens sit. quæ tanta est. ut communis
Ecclesiæ utilitas vel necessitas postulet dispen-
sationis concessionem. ut dictum est. Jam verò ni-
si revèrà subit causa coram Deo sufficiens. ut con-
tra ordinarias regulas Spiritu Dei conditas. ma-
trimonii statum assumas. habes unde vehementer
metuas. ne idem ille Spiritus. cujus regulas absque
causa coram Deo sufficiente negligis & violas. tibi
subtrahat gratias & benedictiones. ad christianè &
salubriter in matrimonio vivendum necessarias.
Quibus subtractis. quanta non mala sequuntur!
Quemadmodum enim matrimonium. ritè & se-
cundùm Deum susceptum. ingentium bonorum
fons & causa est; ita & ingentium malorum. si
non suscipiatur ritè. & secundùm Deum. Nam
sicut per gratiam. in debita matrimonii susce-
ptione acceptam. fit. ut conjuges piæ & chris-
tianam in matrimonio vitam agant. filios suos
in pietate. Deique timore educant. & familiam
suam rectè gubernent. unde & in filios filiorum
ad multas pierumque generationes. & ad dome-
sticos & famulos ad multas sæpè familias pietas
morumque honestas diffunditur. Sic econtra. per
subtractionem gratiæ. matrimonium indebitè sus-
cipientibus negata. contingit. quòd nec ipsi con-
juges suo in conjugio piæ & christianè vivant. nec
pietatem. Deique timorem filios suos & dome-
sticos edocent. sed potiùs impietatem suo malo
exemplo: quæ deinde in filios filiorum. atque
in domesticos & famulos. & ab his in familias a-
liàs propagetur.

99 Tertiò. ipsimet Canones docent. ad Superiores.
pro dispensatione. nisi magnà necessitate & Ec-
clesiæ utilitate. non esse recurrendum. Siquidem
canon ab excommunicatis 9. q. 1. ad Superiores
(inquit) *concedere non concedimus. nisi necessitas.
Et utilitas maxima flagitaverit. Et ipsorum sancta
conversatio promeruerit.* Can. expositi de præben.
Capellaniarum ad Canonicatus unio non conce-
ditur. nisi evidens necessitas vel utilitas exigat.
Can. est illa 1. q. 7. Gelasius expressè dicit. quòd
nullatenus mutanda sunt. quæ nec ulla necessitas.
nec Ecclesiastica prorsus extorquet utilitas. Ubi vo-
cùla extorquet haud dubiè significat necessitatem.
vel utilitatem adeò urgentem. ut quasi extorque-
re videatur dispensationem. Innocentius III. lib.
1. Reg. 13. epist. 118. ad dispensandum cum Duce
Austriæ in quinto gradu consanguinitatis simili-
ter requirit necessitatem urgentem. ac evidentem
necessitatem. quòdque scandalum ex hoc facto non
valeat suboriri. Undè meritò Oldradus consil.
327. recessus à jure communi debet non esse. . . si-
ne notabili causa movente. Proinde tuti non sunt
in conscientia. qui utuntur dispensatione obtenta
absque ejusmodi causa. commanique utilitate
maxima. Quamvis enim non defuerunt. qui sa-

culo procedenti dixerunt. licitum esse usum dis-
pensationis absque sufficienti causa obtentæ. modò
postulata fuerit absque fraude & fictione. candidè
exponendo statum rei. ut se habeat. Putarunt
enim quòd licet peccaret Superior. dispensatio-
nem sine causa concedendo. non peccaret tamen
subditus sic concessa utendo. Hæc tamen opinio
nec unquam fuit. nec modò est vera. nec tuta.
Tum quia eadem fidelitas à subditis exigitur in
obtemperando. quæ à Præpositis in dispensando.
S. Bernardus de præcept. & dispens. c. 3. Tum
quia certissimè peccat. qui petit ab alio. quòd
ipse concedere nequit absque peccato. Siquidem
peccant non solum qui faciunt. sed etiam qui con-
sentientem facientibus. Rom. 2. & à fortiori etiam
qui ad faciendum precibus & artificibus inducunt.
Undè Cajetanus 2. 2. ad q. 78. a. 4. *Siquis petens
ab aliquo altum. quem non potest exercere sine pec-
cato. procul dubio ad peccandum eum inducet.
quamvis paratissimum. ac per hoc particeps peccati
esset. consentiens peccato alterius.* Verissime pro-
terea 1. 2. ad q. 96. a. 5. si Papa licentia se. vel aliam.
quia placet. ad non dicendas Horas Canonicas. vel
carnes comedendum in Quadragesima. licentias
male facit. non dicendo Horas. aut carnes comede-
do: quia turpis est pars. quæ non consonat suo toti.
ex nature jure. quòd violatur à subditio. Et multo
magis à Capite. Non est tamen reus violati præ-
cepti. super quo est validè. quamvis illicitè. dis-
pensatus. Vide quæ dixi to. 2. lib. 1. à num. 279.
ad 290.

Quartò. ex dictis ibidem tam multa requiruntur.
juxta modernæ Romane Curie stylum. ut
dispensatio valeat. ut quisquis ea vigilantius &
attentiùs perpenderit. facilè videbit. ea omninò.
in personis privatis. raro verificari. etiam saltem cer-
titudine. quæ requiritur in re tantò momenti. Ut
merito timendum sit. ne matrimonia taliter inita
à Deo improbandur. Quòd frequenter apparet ex
infaultis ejusmodi matrimoniorum eventibus.
Quibus Deus docet. quanto periculo queratur per
dispensationem. quòd est aliàs Ecclesiasticis legibus
interdictum. ait in simili Baronius ad annum 254.
Igitur quis sapiens erit (inquit Canispratanus l. 1.
de Apibus c. 10. n. 9.) qui sillas se. Et sibi super
dispensatione aliqua blandatur? Profecò Bernardus
in vita S. Malachie c. 3. agens de dispensatoria
Ordinatione ipsius ante etatem: *siquid (inquit)
præter Canonum formam processisse videtur. ut ve-
rè videtur. donandum sanè. tum zelo ordinantis.
tum meritis ordinati. Ego verò. nec in sancto re-
darguendum. nec usurpandum consulo ei qui san-
ctus non fuerit.*

Quintò. his omnibus accedit. frequenter con-
tingens miseria. de qua testatur Pyrrus Conradus
in praxi dispensat. Apostol. 1. 7. c. 1. nosque tem-
poribus nostris experimento comperimus: sanè
cum frequentissimus sit nostro hoc tempore dispen-
sationum usus (ait Pyrrus Conradus) nescio quæ pra-
va consuetudo. aut corruptela veritus inolevit. quæ
Judices Commissariis. tanta rei pondus non aquè
laute agimantes. expostit. quæ per est diligentia.
veritate nisi negligant edoceri. Pontificem dispen-
sasse contenti. cum reverà non dispensat. sed ipsi
dispensandi auctoritatem. certis sub conditionibus.
demandaris: quæ nisi ut jubetur impleta fuerint.
quidquid superstruxerint. corruet. Olim quippe bu-
jusmodi dispensationes. in ipsa Romana Curia.
causæ cognitione. narratoresque verificatione præ-
cedente. in forma gratiosa usplurimum concedeban-
tur. Et quidem. ut rarior. ita & tutior illarum
erat usus. At quoniam difficile. valdeque incom-
modum id compariebatur. optimè profecò ratione
ita sacri Canones sanciverunt. ut omnes dispensatio-
nes. extra ipsam Curiam. locorum Ordinariis. seu
eorum Officialibus. in forma communi. sive com-
missariis

CAPUT XXIII.

Matrimonium jungendi non sunt, qui Christiana fidei rudimenta ignorant.

misaria dirigerentur: qui nonnulli causis in partibus verificatis, tunc demum Apostolica auctoritate dispensarent. At saepe videmus, SS. Pontificum pro-priam ex delegatorum Judicium imperitia, aut incuria, via suo sine frustrari, ut quod ad boni communi edificationem salubriter conspiciamus insitutum, id ad certam perniciem atque destructionem detorqueatur. Ecce quot ex capitibus periculosum est, media dispensatione, matrimonium inire. Præter d'ca tamen, aliud est periculum, videlicet perjuri, dum illi, quibuscum est dispensandum, jurare jubentur veritatem narratorum in Rescripto Pontificio; quæ tamen plerumque non habent locum in istis determinatis personis, ad quas Rescriptum dirigitur. Neque enim formula Rescriptorum expediuntur post causa expressionem earum nomine factam; sed jam pridem determinatae sunt in Congregationibus tam exiguo numero, ut difficile sit eas congruere tam multis personis, quæ dispensationem petunt.

CAPUT XXII.

Quam multis ex capitibus impetrata dispensationes matrimoniales frequentius invalide sint, & quanam ab Oratoribus exprimenda sint, ut dispensatio valeat.

102 **D**uo ista puncta fuis deducta, explicata, & probata vide to. 2. l. 1. de Legibus cap. 34. per totum.

Sic enim præscribit Rituale Romanum. Sic e- 103
Stiam S. Carolus in Concilio Mediol. V. nec-
non in Instructionibus. Et ratio est, quia ea my-
steria, in tali ætate, ut plurimum culpabiliter ig-
norantur; eaque proinde ignorantes, ratione istius
culpæ (utpote gravis) dispositi non sunt ad Sa-
cramentum Matrimonii dignè suscipiendum.

Maximè cum ex indigna susceptione illius se- 104
cutura sint ingentia mala, tum ipsis, tum proli-
bus, tum familiæ. Ipsi, quia non recipient gra-
tiam, quæ suam in matrimonio salutem operen-
tur. Proliibus, quia eas nec instruere, nec chris-
tiane educare poterunt; adeoque non enutrient
ad salutem, sed ad damnationem. Familiæ, quia
nec eam christiane gubernabunt, gratiâ illi desti-
tuti.

Ideo Parochi pro viribus obfistere debent, ne 105
hoc Sacramentum indigne suscipiatur, nisi neces-
sitas contrahendi tanta sit, ut sacrilegæ illius sus-
ceptioni, malique inde oriundis præponderet.
Quod quia rarissimum, facile sibi persuadere non
debent.

PARS SECUNDA.

DE SACRAMENTO MATRIMONII

CAPUT I.

Matrimonii essentia & institutio.

Matrimonium est legitima conjunctio mar-
italis viri & femine, individuum vita
societatem retinens. Dicitur 1.º legiti-
ma, id est absque ullo impedimento Ca-
nonico. 2.º maritalis, id est quæ vir conjungi-
tur ut maritus, femina ut uxor. 3.º indivi-
duam, id est inseparabilem usque ad mortem. Et
ratio est, quia cum Matrimonium ordinetur ad
generationem, educationemque proles, & ad mu-
tua auxilia sibi invicem totâ vitâ præstanda: ut-
que adeo inseparabilis esse debet conjugii societas,
ut, relicta patre & matre, vir & uxor invicem
debeant inseparabiliter adherere, ut se invicem
adjuvent, tam in prolium generatione & educa-
tione, quam in mutuis obsequiis, ad vitæ incom-
moda facilius portanda, & sustentandam senectu-
tis imbecillitatem.

2. Matrimonium à Deo in ipso mundi exordio in-
stitutum esse, patet ex dictis in præluo ad cap.
1. primæ partis. Et quamvis aliquibus videatur
tunc institutum, quando Deus Protoparentibus
dixit: *crescite & multiplicamini*. Quod & vitium est
S. Thomæ juniori. Alii tamen probabiliter sentent,
verbis illis solam datam ipsis, jam conjugatis,
à Deo benedictionem, sicut & per eadem bellis
data est. Tunc verò institutum aiunt Matrimo-
nium, quando Adam, inspirante Deo, dixit:
Hoc nunc os ossibus meis, & caro de carne mea.
Quamobrem reliquit homo patrem & matrem,
& adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una.
Ita S. Augustinus l. 1. contra 2. epist. Pelag. c. 5.

agens, à Deo nuptias esse institutas tunc, quando di-
xit: *Aut est: propterea relinquet homo patrem, &c.* Id
enim non tam ipse Adam dixit, quam Deus per A-
dam, ut significat Christus Matth. 19. verba illa
referens, nec Adæ, sed Deo attribuens, cum ex
illis concludit: *quod ergo Deus conjunxit, homo
non separet.*

Et ab initio quidem Matrimonium fuit magnum 3
Sacramentum in Christo & Ecclesia, ut loquitur
Apostolus Ephel. 5. quia ab initio fuit signum re-
presentativum conjunctionis Christi cum Eccle-
sia, in utro Virginis inchoatæ per Incarnationem,
& in cruce (tamquam in thalamo amoris) con-
summata per pretiosissimi sanguinis ipsius effusio-
nem. Descendens quippe de caelis quodammodo
dereliquit Patrem, in caelis existentem; & in ter-
ris, Synagogam Matrem suam deseruit (juxta
illud Hierem. 12. *reliqui domum meam, & di-
misi hereditatem meam*) & adheruit Ecclesiæ Spon-
sæ suæ, ipsique adheret *omnibus diebus, usque
ad consummationem sæculi*, prout dicit Matth. ult.
Similiter Ecclesia reliquit patrem, diabolum, &
matrem, gentilitatem, ut Sponsa suo Christo ad-
hæretet.

Ab initio proinde Matrimonium Adami cum 4
Eva magnum fuit Sacramentum: quia significa-
tivum magnæ conjunctionis, & *Sacramenti Amo-
ris*, scilicet Matrimonii Christi cum Ecclesia;
quæ cum vera sit Sponsa Christi, quisquis amat
Christum, amare debet Ecclesiam, nec esse po-
test amator & venerator Christi, nisi sit & Eccle-